

-/-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Försiktighetsåtgärd för en havande kvinna.

Då en kvinna var havande måste hon akta mycket noga på sig själv, så att hon inte råkade tillägna sig något inte ens det allra minsta av sina medmänniskors tillhörigheter, ty annars kunde barnet bli "tjuvbett", d.v.s. få böjelse för tjuvnad.

-2-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vad barnsängs
kvinnan ej
fick äta.

Vad barnsängskvinnan ej fick äta.

En havande kvinna fick ej äta de s.k. lytesöronen på svinhjärtan.

Vid slakt brukade slaktaren skära av och kasta bort såväl dessa som alla spetsar och utvikningar på lungor och lever.

-3-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Arbete, som havande kvinna ej fick uträtta.

Havande kvinna fick ej mottaga blodet vid slakt eller ens bevittna denna, ty då kunde barnet få fallandesjuka.

För havande
kvinna förbju-
det arbete.

-4-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den ogifta, havande kvinnan.

Den ogifta havande kvinnan åtnjöt ringa anseende. Det ansågs nära nog som skam att ha en sådan i sin tjänst. Hon bemöttes oftast hårt och utan förståelse.

Den ogifta,
havande kvin
nan.

5
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vad en kvinna skulle göra för att få lätta barnsängar.

Lätta barn-
sängar.

För att få lätta barnsängar borde modern under havandeskapet krypa genom stoets fosterhinnor. Detta hade dock den nackdelen med sig, att barnet, som sedermera föddes, blev en mara, om det var en flicka, och en varuly, om det var en pojk. Kvinnan kunde nå samma mål genom att utföra sina efter vigseln påkommande behov i ett stall.
först/

-6-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barnets födelse.

Vid barnets födelse fick ingen annan än mannen och jordegumman närvara. Efterbörden brändes upp eller grävdes ned. Ibland tog man tillvara och torkade navelsträngen. Fick barnet sedan någon lytessjukdom, brändes den och barnet fick ta in askan som medicin. Navelsträngen fick emellertid ej brännas utan i barnafaderns närvaro, ty skulle han befinna sig ute och samtidigt med bränningen råka utföra ett visst behov, kunde barnet ej hålla torrt.

Barnets födel-
se.

7
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Missfall.

Missfall kunde inträffa efter överansträngning. Var fostret nära fullgånget begravdes det på kyrkogården, i annat fall brändes det.

Missfall.

Grav
Rönneby sk
Grav nr
nr 1932

-8-
3872 *Uppsas Olle Leander*
Per W. Anichanson
Årsgården, Kist-
vold genom en
född 1855 *slav vid Årilan*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barn framfött efter moderns död.

Havande kvinna som dog, innan barnets blivit fött, födde, trodde man, barnet i graven. I kistan lades därför bindlar, sax och andra saker, som modern kunde behöva vid barnets födelse. En flaska med vatten fick inte glömmas.

Barn framfött
efter moderns
död.

Skåne
Rönnebergs sk
Svalöv
sept. år 1932

- 9 -
3872

Uppföda av Axel völd
Berit Maria Carlsson
Axel völd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barn födda med segerhätta.

Om barn, som föddes med segerhätta, trodde man, att de skulle bli kloka och få framgång i livet. Detta allra helst om segerhättan torkades och förvarades.

Barn födda
med segerhät-
ta.

Barnsängsföda.

Efter barnets födelse plögade modern uppvaktas av släkt och goda vänner /kvinnliga/, varvid man hade förning med sig, särskilt plättar och sviskonsoppa. En och annan medtog även havresoppa, som ansågs befördra mjölkavsöndringen. Denna traktering kallades "barnleja". Sviskonsoppans företrädare var ölsupan.

Barnsängsföda

- 11 -
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Försiktighetsåtgärder vid badandet av barnet.

I barnets badvatten skulle man släppa ett litet eldglöd för att intet ont skulle få makt med barnet. Bästa tiden för badet var kvällen. Före dopet borde dörrarna hållas väl stängda under badet. Badvattnet fick ej slås ut under bar himmel, utan det skulle slås genom ett hål i golvet. Efter dopet behövdes man ej vidtaga några särskilda försiktighetsåtgärder med badvattnet. Dock var det ej bra att låta barntvätt hänga ute så länge att den blev daggvät, och före dopet skulle barnets kläder torkas inomhus.

-12-

3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barnsängskvinna före kyrktagningen.

Barnsängskvinnan fick ej besöka närmaste granne
eller ens gå över en väg innan hon blivit kyrktagen.^{1/} Ej heller
fick mannen närma sig hustrun före kyrkgangen.

1/ Det ansågs i hög grad opassande.

Barnsängskvin-
na före kyrk-
tagningen.

Kyrktagning.

Kyrkogångskvinnan skulle följas till kyrkan av en kvinnlig bekant, som helst ej borde vara släkt med henne. För den gifta kvinnan lästes den "rätta" bönen, men den "vrånga" för den ogifta.

Efter hemkomsten bjöds grannar och närmaste släkten på kyrkogångsgille. Söndagen efter kyrkogången skulle modern ensam gå till kyrkan, varvid hon noga skulle tillse, att om hon fått en pojk gå efter en vacker flicka på vägen till kyrkan eller åtminstone genom vapenhuset. Var den nyfödde en flicka skulle hon gå efter en ståtlig yngling, bådadera för att skaffa barnett gott flick- resp. pojktücke.

Vid missfall förekom ej kyrktagningen.

Kyrktagning.

B
- 14 -
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hur man utsåg gudmor och faddrar.

Åt det förstfödda barnet borde helst farmodern vara gudmor, åt det andra mormodern. Levde ej farmodern vid sonbarnets födelse, utsågs vanligen faderns äldsta syster till gudmor. Vid andra barnets dop fick i motsvarande fall äldsta mostern utses, eller om modern ej hade systrar, svägerskan, om sådan fanns. Självskrivnen som fadder var gudmoderns man. Var gudmodern ogift, utsågs för första barnet faddrarna /alltid män/ bland faderns släkt, för andra barnet bland moderns släkt, för tredje bland faderns släkt o.s.v.

Hur man utsåg
gudmor och
faddrar.

B
- 15 -
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gudmoderns inverkan på barnet.

Gudmodern skulle vara en aktad och hedersäm kvinna, helst till åren kommen. Hennes anlag och karaktär troddes övergå på barnet. Även faddrarna borde vara aktade män, som kunde tillse, att barnet uppväxte i Herrans tukt och förmaning. Fölle barnets föräldrar ifrån, ålag det i viss mån faddrar och ^{d/}gumor att sörja för barnets framtid och uppfostran.

Gudmoderns
inverkan på
barnet.

B.
-16-3872
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

*Uppteckningen rör Vad en gudmor hade att iakttaga vid barn-
dop.*

Gudmodern vid
barndop.

Vid ett barns dop hade särskilt gudmodern mycket att iakttaga. I god tid skulle hon fara till gillesgården. Där skulle hon så gott som ensam omhändertaga barnet, tvätta och kläda detsamma, varvid hon noga skulle tillse, att intet tappades, ty då blev barnet släpphänt. Helst skulle barnet klädas i en dopdräkt, sydd av moderns brudslöja. Före avfärden till kyrkan skulle gudmodern lägga ett silvermynt, insvept i ett psalmboksblad, på barnets bröst. Under hela akten skulle barnet bära detta under kläderna och sen sova med det i dopdräkten efter hemkomsten, så skulle barnet få gott om pengar och ett kristligt sinnelag. Under allt sitt sysslande med

17-

3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

barnet skulle gudmodern vara rask i vändningarna, ty denna egenskap troddes övergå på barnet. Vid färden till kyrkan skulle gudmodern, om hon satt hos kusken, hålla barnet från denne på sin vänstra arm. Var det en pojke, gällde det för körsvennen att köra allt vad tygen höllo, ty då blev pojken med tiden en duktig körkarl. Sedan gudmodern omhändertagit barnet fick hon ej lämna det till någon utom till prästen, inte ens när hon skulle stiga på eller av vagnen. Före avfärden till kyrkan brukade gudmodern ofta taga upp barnet, och under det hon höll detsamma läsa Fader vår. Under själva döpelseakten gällde det för gudmodern att noga tyst läsa efter allt, vad prästen sade, särskilt Fader vår. Detta borde även faddrarna iakttaga, ty då fick barnet lätt för att lära.

Vid återkomsten skulle gudmodern lämna barnet till modern under det hon sade några allvarsord, vanligen: "Jag for i väg med en hedning, men nu får du ett kristet barn tillbaka." Modern gav barnet di och lade det därefter med dopdräkten på i vaggan. Vid detta tillfälle brukade faddrarna giva silvermynt som faddergava till barnet i vaggan.

-19-

3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tyda.

Skrek barnet under döpelseakten, ansågs det få god
sångröst.

Tyda.

B
-20-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Namngivningen.

Barnet uppkallades helst efter någon avliden person i släkten. Hade ett barn i familjen dött förut, uppkallades det gärna efter detta. Ibland fick även almanackan vara utslagsgivande.

Det ansågs olämpligt att uppkalla barn efter personer, som ej haft god karaktär eller fört ett mindre hedrande liv.

Namngivningen.

-21-
ACC. NR. 3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Barnets skötsel och omvårdnad.

Barnets skötsel
och omvårdnad.

Läspade barnet, skulle gudmodern köpa en ny sked och utan att säga ett ord slå barnet på munnen med den, tigande giva barnet skeden att äta med och därefter tigande avlägsna sig.

Dreglade barnet, kunde det avhjälpas, om någon med en sax klippte av salivtrådarna.

Första gången ett barns naglar behövde klippas, borde modern helst bita av dem. Sen skulle naglarna helst klippas på fredagar. Avklippt hår skulle brännas, ty om fåglar fingo fatt på det och byggde bo av det, kunde personen i fråga bli "bålen" i huvudet, d.v.s. få utslag eller eksem

i hårbotten.

Låg barnet i vaggan, borde man ej taga något ifrån det, ty då berövade man barnet dess goda sömn. Då barnet ej låg i vaggan, fick man ej vaggas med den, ty då blev barnet kinkigt.

Före dopet måste man iaktta stor försiktighet med barnet, för annars kunde trollen komma och byta ut det med en av sina ungar.

-23-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Åtgärder för att skaffa barnet goda egenskaper.

En gosse, som före dopet fick "rida" på en häst, erhöll som vuxen förmågan att kunna bota sjuka hästar endast genom att rida på dem. Innan pojken döptes, borde man låta honom peka på nyårsevangeliet, under det detta lästes upp, ty därigenom skulle pojken få lätt för att läsa.

Då en flicka började lära sig sticka, skulle hon kasta sitt första alster i en bäck och låta det flyta, så skulle hon framledes få gott handlag med liknande arbete.

-24-
3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barns kläder.

Ett nyfött barn tog man först på en gammal och sliten skjorta, sedan satte man på det en tröja av tunt tyg, en blöja och ett "svev" (mantel). Ovanpå allt detta lindades de ganska hårt med "lesten", som vanligen bestod av en binda som var stickad av vitt ullgarn. Den hårda lindningen gjorde man för att barnet skulle få raka ben. Sedan de så också fått på sig en mössa och stoppats ner i vaggan ansåg man att de kunde motstå kylan.

Tills de blevo en 5,6 år gamla gick både pojkar och flickor klädda i ett slags koltliknande plagg.

Barns

kläder.

Barn läras att gå.

Man ville alltid lära barnen att gå så snart som möjligt. Redan vid nio månaders ålder kunde man börja att lära ett litet barn att gå ibland. Modern brukade då gå bakom barnet och hålla det upprätt genom att hålla det under armarna.

26872
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör
Barnets avvänjning.

Avvänjning.

Barnen avvänjdes vanligtvis vid två års ålder. För att vänja av barnet med modersmjölken brukade man smeta senap eller sot på bröstvårtorna.

Sedan barnet en gång var avvant fick det på inga villkor läggas till bröstet igen, ty då kunde det bli "tjyvbett", d.v.s. få böjelse för tjuvnad.

Då modern och barnet sov i samma säng, brukade modern ofta vända "särken" eller lintyget tiden närmast efter barnets avvänjning, så att barnet inte skulle kunna stjäla sig till di när modern sov.

Skriv endast på denna sida!

27
ACC. NR. 3872

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Lytessjukdomar.

I allmänhet ansågs barnet få lyte, om modern under havandeskapet blev skrämnd av något. Första, andra och sjunde månaden av havandeskapet ansågs för "lytesmånader", och under denna tid troddes modern mer än annars vara känslig för sådan yttre påverkan, som kunde resultera i lyte för barnet. Lyte gav sig ofta tillkänna strax efter barnets födelse men i flera fall först efter flera år - i fråga om fallandesjukan ända till 40 års ålder.

Fallandesjuka.

Om havande kvinna åser slakt och blir skränd, får barnet slaget eller fallandesot. Som botemedel kunde följande tjäna: Modern passade på när ett sådant djur, som det hon själv blivit skränd av en gång, slaktades och uppfångade de sista bloddropparna. Helst skulle hon därvid lägga sig ovanpå slaktdjuret. Blodet gavs den sjuke ovetande, gärna i den mängd och på de tider, som någon klok gubbe eller gumma föreskrev.

Fallandesjuka.

Skåne
Romsbergs
Kvällen
år 1932

- 29 -
3872

Upps. Skåne
På handskan
1900

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Engelska sjukan.

Blev ett barn hjulbent till följd av engelska sjukan under barnåren, kunde detta lyte ha orsakats av att att modern under havandeskapet klivit upp i en vagn och därvid trampat på ekrarna i hjulen.

Engelska sjukan eller "skäver" botades vanligen av särskilda "skäverkäringar", som hade detta nästan som ett yrke, genom allehanda mystiska åtgöranden. Barnet trädde genom en härva garn, som färgats av nio sorters örter. Ett annat sätt var att mäta barnets leder med en tråd, varpå slogs knutar. Tråden brändes sedan upp och barnet fick ta in askan. Denna handling skulle tiggande utföras två torsdagar å rad och sen påföljande söndag. Ett tredje sätt var

Engelska sjukan.

att gumman tog ut barnet i ett särskilt rum och förbjöd det att tala hur det behandlades. Därefter lade hon barnet på ryggen och lade ett papper över ansiktet, troligen ett sådant papper som man brukade lägga över ansiktet på lik, och sedan spottade hon tre gånger på papperet.

Om en havande kvinna blev skrämmd vid en eldsvåda och därvid rörde vid någon del av kroppen med händerna, fick barnet vådeldsmärken på samma ställe på kroppen.

Vådeldsmärken botades om barnet fick bada i vatten, i vilket man hållt en dekott av förkolnat trä från brandplatsen. Modern skulle hämta bränderna tigande efter solnedgången.

Hudlöshet kunde barnet få om modern, när hon var havande, gått över något ställe där man nyss slagit ut kokande vatten.

Vådeldsmärke.

Hudlöshet.

Utslag, särskilt i huvudet, kunde barnet få om modern när hon var havande råkat stöta ansiktet eller någon annan del av huvudet mot ett upphängt "fläskaböste" (skinka).

Om ett barn blev "båled" (fick hudutslag) i huvudet genom att modern hade stött till en skinka, kunde det botas på följande sätt. Modern talade vid 9 grannkvinnor att hjälpa till med lytets botande. Så en dag gick modern till dessa grannkvinnor. Utan att hälsa gick hon tigande till deras fläskförråd och skar för sig en liten bit fläsk och avlägsnade sig sedan fortfarande utan att säga någonting. Sedan hon gjort på samma sätt på alla 9 ställen, gick hon hem och stekte de 9 fläskbitarna och insmorde det sjuka barnets huvudsvål med stekflottet. Allt skulle göras tigande. Och bäst verkan skulle detta "stulna" flott göra om det tigande insmordes 2 torsdagar och en söndag å rad.

Utslag.

Om modern fick se en skjuten hares kluvna läpp, en kista som stod på hakarna (på glänt), en yxa eller kil i en vedklubb eller en tjuga med hornen uppåt, blev barnet harmynt.

Harmynthet.

Om ett litet barn dreglade, kunde detta bero på att modern medan hon bar barnet hade avsmakat maten med den vanliga sleven.

Dregling.

Dregling botades om någon utomstående person med en sax klippte av "salivtrådaerna" på barnet.

Vindögdhet uppkom om modern under havandeskapstiden hade tittat genom nyckelhål, dörrar på glänt eller i flaskor.

Vindögdhet.

Om någon skrämde en kvinna när hon var havande genom att kasta ärter eller möss eller andra dylika saker i ansiktet på henne, fick barnet märke i ansiktet som liknade det man hade kastat på modern.

Märken efter

ärter, möss m.m

Skriklyte var ett annat lyte som barnet kunde få om modern hade blivit häftigt skrämmd t.ex. genom att någon kommit och knackat hårt och häftigt på fönstret nattetid.

Detta lyte botades därigenom att en person - helst samma person som en gång hade skrämt modern när hon var havande - upprepade samma handling och på så sätt skrämde upp modern häftigt när hon gav barnet di.

Dövhet eller lomhördhet hos ett barn kunde ha orsakats av att modern under havandeskapet hade kommit inom kyrkogårdsgrindarna under det kyrkklockorna ringde för någon död. Detta lyte kunde botas genom att låta en död person "taga" på barnets öron under det att man uttalade en önskan att den döde måtte taga det onda med sig i graven.

Skriklyte.

Dövhet.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Innehållsförteckning.

sid.

Försiktighetsåtgärd för havande kvinna 1

Vad barnsängskvinnan ej fick äta 2

Arbete som havande kvinna ej fick utföra 3

Den ogifta havande kvinnan 4

Vad en kvinna skulle göra fär att få lätta barnsängar .. 5

Barnets födelse och åtgärder därvid 6

Missfall 7

Barn framfört efter moderns död 8

Barn födda med segerhätta 9

Barnsängsföda för modern 10

Försiktighetsåtgärder vid badandet av barnet 11

Barnsängskvinna före kyrktagningen	12
Kyrktagning	13
Hur man utsåg gudmor och faddrar	14
Gudmoderns inverkan på barnet	15
Vad en gudmor hade att iakttaga vid barndop	16-18
Tyda vid dop	19
Namn-givningen	20
Barnets skötsel och vård, hur man botade läspning, dregling, klippa naglar och hår, barnet i vaggan, tabun och föreskrifter	21-22
Åtgärder för att skaffa barnet goda egenskaper	23.
Barns kläder	24
Barn läras att gå	25

3872

Barnets avvänjning 26

Lytessjukdomar: fallandesjuka, engelska sjukan, vådelts-

märke, hudlöshet, utslag, harmynthet, dregling, vindögdhhet,

märken efter ärter, möss m.m., skriklyte, dövhet 27-33